

כגפן פוריה

עלון להפצת תורה ויהדות

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה

פְּרֻשֵׁת תּוֹלְדֹת

ה' כסלו תשפ"ד

יציאת השבת:

17:17

ירושלים: 17:17

הפטרה: משא דבר ה'

ברכת הלבנה החל מיום שני

יציאת השבת ר"ת 17:40

גיליון 840

כניסת השבת:

16:07

ירושלים: 16:04

קדוש יַעֲקֹב

הרב עמוס שושן - רב ישובי רכס פוריה

רבקה נפקדת לאחר שנים רבות של עקרות. ואולם הריונה של רבקה סוער, עד כדי כך שרבקה אומרת: "אם כן למה זה אנוכי?" אמירה תמוהה, שהרי רבקה חכתה כל כך להריון, ולמה יחשב בעיניה צער ההריון כל-כך מול הלידה? על הפסוק: "ויתרוצצו הבנים בקרבה" – מעיר רש"י 'מקרא זה אומר דרשני', ומביא את דרשת חז"ל: "כשהיתה עוברת על פתחי תורה של שם ועבר יעקב רץ ומפרכס לצאת. עוברת על פתחי עכו"ם, עשיו מפרכס לצאת".

לפי דרשה זו מובנת תמיהתה של רבקה "אם כן למה זה אנוכי?" רבקה תמוהה, איך יתכן שהעובר שבקרבה "מתעורר" בעוברת על פתחי תורה, ואותו עובר מתעורר גם על פתחי עבודה זרה? ועל דרך הדרש, שבהרגישה התרוצצות זו גם על פתחי עבודה זרה שאלה: "אם כן למה זה אנוכי?" כלומר, בידעה כי עתיד זרעה להתחייב באמונת האל וביחודו "אנוכי ה' אלוהיך", לפיכך אמרה היא, אם העובר מתעורר לחיים מול פתחי עבודה זרה, א"כ למה זה הציווי 'אנוכי'?

פתרון התעלומה נעשה על ידי הליכת רבקה לדרוש את ה'. בימינו יש בדיקת הדמיה בהריון, אבל רבקה זוכה לבדיקה רוחנית, שאין עליה עוררין, הרואה לא רק את מצבו הפיזי של העובר, אלא גם את מצבו הרוחני! וכך נאמר לרבקה בבית מדרשם של שם ועבר: "שני גויים בבטןך ושני לאומים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ ורב יעבוד צעיר". התעלומה נפתרה, לא מדובר בעובר אחד, אלא בשנים שיפרדו דרכיהם מבטן ומלידה. האחד נוטה מבטן לפתחי תורה והאחר לפתחי עבודה זרה. כבר מנבואה זו יודעת רבקה כי רק בן אחד ימשיך את דרכו של יצחק בדרך התורה והמצוות, ואם נודע לה דבר זה, הרי היא מחויבת לסייע לו בזה. ואכן רבקה משכילה לייסד את בית יעקב, "להקדיש את קדוש יַעֲקֹב - וְאֵת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל".

בהוצאת מכון "שערי תורה": פוריה-נוה עובד ד.ג. גליל תחתון 15210

שערי תורה וחסד ע"ר * כולל אברכים * שיעורי תורה * פרסומים תורניים * גמ"ח עזרה לנוקמים *
הדפסה: דפוס כנרת. עריכה: צ. שורין. היה שותף. להעברת תרומות: בנק המזרחי סניף טבריה מספר חשבון: 123459

"שני גוים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו"

דרשו חז"ל על הנאמר בפרשתנו: "שני גוים בבטנך ושני לאמים ממעיך יפרדו ולאום מלאום יאמץ" – אל תקרי גוים אל גיים, (לשון גאון וגדלות). אמר רב יהודה אמר רב: אלו אנטונינוס ורבי שלא פסק מעל שולחנם לא צנון ולא חזרת ולא קישואין, לא בימות החמה ולא בימות הגשמים". (עבודה זרה יא, א).

בספר קדושה ומלכות (לרבי נפתלי כ"ץ) פירש על הגמרא בברכות נו ע"ב, מה שאמרו רבותינו "כל מקום שנאמר שני הרי ששניהם שוים", והרי על הפסוק 'ויתרוצצו הבנים בקרבה' פירש רש"י: "בשעה שהיתה עוברת לפני בתי מדרשות היה יעקב מפרכס לצאת ובשעה שהיתה עוברת לפני פתחי עבודה זרה היה עשיו מפרכס לצאת", וכיצד שניהם שוים ואינם עובדים לאל אחד? ואולם בימי רבי ואנטונינוס נתקיים מאמר זה וכמובא בספרי הקבלה שאנטונינוס ורבי היו גילגול עשיו ויעקב ממש. ולפיכך נקרא רבי יהודה נשיא ראשי תיבות: ניצוץ של יעקב אבינו, ושני אלו היו שוים, שני גיים קדושים.

כידוע, רבי סידר את רוב המשניות הערוכות לפנינו וכמובא ביבמות סד: "מכדי מתניתין מאן תקין? רבי". סידור זה התאפשר לאור קשריו ההדוקים של רבי עם אנטונינוס הקיסר הרומי.

ואולם ישנה מחלוקת בראשונים האם רבי יהודה הנשיא ערך את המשניות בסדרים בע"פ בלבד או אף כתב את המשניות. לדעת רש"י (מסכת עירובין סב ע"ב ד"ה 'כגון מגלת תענית דכתיבא ומנחא'), רבי ערך בלבד את המשניות אבל לא כתבן, וז"ל: "להכי נקט מגילת תענית שלא היתה דבר הלכה כתובה בימיהן אפילו אות אחת חוץ ממגילת תענית, ולהכי קרי לה מגילה".

לעומתו דעת הרמב"ם, שרבי אף כתב את המשניות, וכמו שכתב הרמב"ם בהקדמתו למשנה תורה וז"ל: "רבינו הקדוש חיבר המשנה. ומימות משה רבינו ועד רבינו הקדוש לא חיברו חבור שמלמדין אותו ברבים בתורה שבעל פה. אלא בכל דור ודור ראש בית דין או נביא שהיה

באותו הדור כותב לעצמו וזכרון השמועות ששמע מרבותיו והוא מלמד על פה ברבים. וכן כל אחד ואחד כותב לעצמו כפי כחו מביאור התורה ומהלכותיה כמו ששמע. ומדברים שנתחדשו בכל דור ודור בדינים שלא למדום מפי השמועה אלא במדה משלש עשרה מדות והסכימו עליהם בית דין הגדול. וכן היה הדבר תמיד עד רבינו הקדוש והוא קיבץ כל השמועות וכל הדינים וכל הביאורים והפירושים ששמעו ממושה רבינו ושלמדו בית דין שבכל דור ודור בכל התורה כולה וחיבר מהכל ספר המשנה. ושנו לחכמים ברבים ונגלה לכל ישראל וכתבוהו כולם. ורבעו בכל מקום. כדי שלא תשתכח תורה שבעל פה מישראל".

בימי רבי נשנית משנה זו... לפי שמשרבו תלמידי שמאי והלל שהיו לפניו שלושה דורות רבו מחלוקות בתורה ונעשית כשתי תורות מתוך עול שעבוד מלכויות וגזרות שהיו גוזרין עליהן ומתוך כך לא היו יכולים לתת לב לברר דברי החולקים עד ימיו של רבי, שנתן הקב"ה לו חן בעיני אנטונינוס מלך רומי (כדאמרין בע"ז) ונחו מצרה, ושלח וקבץ כל תלמידי ארץ ישראל. ועד ימיו לא היו המסכתות סדורות אלא כל תלמיד ששמע דבר מפי גדול הימנו גרסה ונתן סימנים 'הלכה פלונית ופלונית שמעתי משם פלוני'. וכשנתקבצו אמר כל אחד מה ששמע ונתנו לב לברר טעמי המחלוקת דברי מי ראויין לקיים וסידרו המסכתות, דברי נזיקין לבדם ודברי יבמות לבדם ודברי קדשים לבדם.

בית שערים מקום קבורת רבי יהודה הנשיא

וסתם נמי במשנה דברי יחידים
שראה רבי את דבריהם ושנאן
סתם כדי לקבוע הלכה כמותם.

במקום אחר כותב רש"י על
הנאמר בספרו של אדם הראשון
"רבי ורבי נתן סוף המשנה. סוף
תנאים, עד ימיהם אמרו איש את
דבריו בבית המדרש והיו
תלמידים גורסים שמועה שמועה

לבדה, ולא היו מסכתות סדורות וסדר נקבץ על הסדר. והם כללו האמור בדורות שלפניהם וסידרו את
המסכתות ואחריהם לא יסיפו אלא מעט".

אנטונינוס היה שואל את רבי בדברי תורה והשקפת עולם, וכך מסופר:

"אמר לו אנטונינוס לרבי: גוף ונשמה יכולין לפטור עצמן מן הדין, כיצד? גוף אומר: נשמה חטאת,
שמים שפרשה ממני – הריני מוטל כאבן דומם בקבר. ונשמה אומרת: גוף חטא, שמים שפירשתי
ממני – הריני פורחת באויר כצפור.

אמר ליה, אמשול לך משל, למה הדבר דומה: למלך בשר ודם, שהיה לו פרדס נאה, והיה בו בכורות
[ביכורי תאנים] נאות, והושיב בו שני שומרים, אחד חיגר ואחד סומא. אמר לו חיגר לסומא: בכורות
נאות אני רואה בפרדס. בא והרכיבני ונביאם לאכלם. רכב חיגר על גבי סומא, והביאום ואכלום. לימים
בא בעל פרדס. אמר להן: בכורות נאות היכן הן? – אמר לו חיגר: כלום יש לי רגלים להלך בהן? – אמר
לו סומא: כלום יש לי עינים לראות?

מה עשה – הרכיב חיגר על גבי סומא ודן אותם כאחד. אף הקדוש ברוך הוא מביא נשמה וזורקה בגוף,
ודן אותם כאחד. שנאמר "יקרא אל השמים מעל ואל הארץ לדין עמו" (תהלים נ, ד). "יקרא אל השמים
מעל – "זו נשמה", ואל הארץ לדין עמו" – זה הגוף (בבלי, סנהדרין צא ע"א-ע"ב).

אנטונינוס תוהה על כך שהגוף עשוי לטעון שמשעה שמת, הוא מוטל דומם בקבר ואינו חוטא יותר,
ואילו הנשמה טוענת לעומת הגוף, שהוא זה שחטא, כי מיום שפרשה ממנו היא עפה באויר כציפור
ואינה מסוגלת לחטוא עוד. על כך עונה רבי יהודה הנשיא באמצעות משל החיגר שרכב על גבי הסומא.
כשם שהחיגר והעיוור גנבו את ביכורי התאנים בעזרת רגלי העיוור ועיני החיגר, ובכך מעלו בתפקידם
כשומרי הפרדס, כך גם השילוב של הגוף והנשמה עלול להביא את החטא על האדם, ועל כן הם נידונים
יחד כאחד. יש הסוברים כי אנטונינוס הקיסר הרומי התגייר, ויש אחרים הסוברים שנתר בגוינותו, בין כך
או כך הידידות בינו לבין רבי יהודה הנשיא הצמיחה טובה מרובה לעם ישראל לדורות הבאים.

(ע"פ ספר "מאורות התלמוד" חלק ב', ערך רבי יהודה הנשיא).

מדיני חינוך הילדים

בפרשיות אלו אנו מתוודעים לחשיבותו של החינוך עוד מקטנות והשפעתו על עיצוב דמויות של הנוער בחינוך הדורות הבאים.

א. כל אב חייב לחנך את בניו ובנותיו הקטנים בכל המצוות, בין במצוה דאורייתא בין במצוה דרבנן, כל מצוה ומצוה לפי דעת הקטן והקטנה. ואם אין האב קיים, מוטלת חובת החינוך על האם, ועל אחרים. וכן צריכים הם לגעור בהם ולהפרישם מכל דבר איסור ומחברים רעים, כדי לחנכם בקדושה ובצניעות, כמו שאמר הכתוב 'חנוך לנער על פי דרכו' וגו'. וביותר צריכים להשגיח עליהם שלא ידברו שקרים, וללמוד לשונם דברי אמת ולהרחיקם מן הנגדרים ומן השבועות, וכן מקללות ומניבולפה ח"ו. ודברים אלו מוטלים על האבות ועל המלמדים.

ב. הגעת זמן החינוך למצוות עשה, היא בכל קטן לפי חכמתו והבנתו. כגון אם כבר יודע מעניין שבת, חייב לשמוע קידוש והבדלה וכל כיוצא בזה. והחינוך במצוות לא תעשה, בין בדאורייתא בין בדרבנן, הוא בכל תינוק שהוא בריהבנה, שמבין כשאומרים לו שזה אסור לעשות, או אסור לאכול. ויש לחנך הקטנים שיענו בבית הכנסת אמן, ושאר הדברים. ומשעה שהתינוק עונה אמן, יש לו חלק לעולם הבא. וצריך לחנכם שיעמדו בבית הכנסת באימה ובראה. אבל אותם שהם רצים ושבים ומבלבלים, מוטב שלא להביאם.

ג. דבר שאין בו איסור מצד עצמו, אלא שהיום גורם, יש אומרים שאין בו מצות חינוך. ולפיכך הם מותרים ליתן לקטן לאכול או לשנות קודם קידוש, אף על פי שחייב לחנכו בקידוש. אבל אסור ליתן לו לאכול חוץ לסוכה. שדוקא בקידוש שהוא כמו איסור לאו, שאסור לאכול קודם קידוש, בזה הקילו. אבל לעבור על עשה, אסור ליתן לו.

ד. קטן שעשה מלאכה בשבת, או שאכל דבר איסור, אין בית דין או שאר בני אדם, (חוץ מאביו או אמו, כמבואר לעיל) מחויבים לגעור בו ולהפרישו מזה, לפי שאינו בן דעת. במה דברים אמורים, כשעשה הקטן מעצמו. אבל אסור לתת לו דבר איסור לאכול, או לצוותו שיעשה איזה איסור, גם אם עדיין אינו מבין כלום, אפילו למי שאינו אביו שליטתו, ואפילו דבר האסור רק מדרבנן. ורק אם הוא חולה קצת וצריך לאכול דבר איסור, יש להתיר לתת לו על ידי גוי.

ה. אסור לכל אדם להרגיל קטן לחלל שבתות וימים טובים, ואפילו בדברים שאיסורן רק מדרבנן משום שבות. ולפיכך, יש אוסרים ליתן לקטן אפילו אם הוא פחות מותשע שנים, שיטלטל איזה דבר בשבת במקום שאין עירוב, ואפילו לצורך מצוה, כגון סידור וחומש לבית הכנסת וכדומה. אבל במקום שיש עירוב, רק שמוצד חומרא אין סומכים עליו, מותר לטלטל על ידי קטן.

לעילוי נשמת אמו"ר רבי יצחק שושן זצ"ל - נלב"ע יב' תמוז תשע"ו

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

עלון זה מוקדש:

לדפוס: אברהם ציטרון, שרה בת שמוחה, ציפורה ורחשע לוי. ביבה אלימלך. עורכן עשה. תקוה בת עזרה. אלנה בת גאן. אסתר בת זרבה. מול בת ענלה. אברהם בן רחל. רחמים בן סולמנה. הראל בן אבינע. אלנה בת סלחה. ישי ורחל לוי. חנה בת זרבה. עדן בת רחל. מיטל מוריה אדרי. יוסף בן מייכל. דוד ביטון ח"ו. להורות נעדר יצחק"ל ושביווי ובהם: אורון שאול, הדר גולדין, גיא חבר, רון ארד, יהודה כץ, עבי פלדמן. וכל החטופים בעזה!

לעילוי נשמת: הר"ר יוסף, הר"ר אליהו, הרב אברהם צוקרמן, רבי מסעוד מלול, רבי יצחק שושן, רבי יעקב שושן, יונה יונה, סופר מנחם, יצחק דרעי, רבי אברהם בן שמואל אלעזר. מקסים חיים דרעי. מיר נחום. ישראל אברהם טק, שלמה בן מרים. יצחק ועמרים אטיאם, אוון מועלם. אליהו מויט. דוד נחסבה. מיר פילק. מרים קדושים. עמנוס דברי. רבי שלמה. סימנאב משה דוד. יצחק זק בן סולמנה. נעים משה. אמנון נסים וסוליקה שושן. אליס טוביל. מיריה שמעון. יפה זור. וינה קלון. לאה ציטרון. סימנאב משה. משה נעשה. דנה יצחק. אסתר חדר. אסתר בת תורה. אליהו בת פריחה. תירצה וינצון. אסתר וענני נחום. דניאל אלמלית. מנחם הלוי. דוד טוביל. מיכל ענני. אריה בן שמעון. ציונה בת דוד. יצחק ולאה אסתר. אליהו אדרי. עזיזה עמנוס. רות יעקב. חיה רחל לוי. יונה ויוסף שרעבי. מרים יהודה. שמואל למברגר. נעמה בת מלודה. ליאור רחמים. זק טל. עליזה מועלם. עליזה טק. שרה אליהו. דוד פריחה טק. שמעון בן רחל. אברהם אדרי. יוסף אלקובי. מיסאל ועקני. חסיה ששפטש. עישה דקן. ברכה סופר. כמייסה דרעי. רפי עשור. איתי ופרני. מעין וסדר עשור. כמייסה טק. מרים בת רחל. נאח טק. אליה שחר. אורטל מבור. יצחק ושמואל אילון. אורי יצחק אילון ח"ו. יצחק בן פנעה ו"ל.

ולע"נ הנספים בשואה ובהם: אלכסנדר שגור, שושנה רוזה, רפאל פריץ, וציעיליה צילה לבית משפחת ציטרון ח"ו.

למעוניינים להשתתף בהוצאת עלון זה נא לפנות לדוד: 0537788483

אין לעיין בעלון זה בשעת התפילה